

Kdor iskreno išče resnico, je v pravilnem odnosu do vere, pa naj je tako srečen, da se je dokopal do nje, ali ne. Kdor je pa vero sprejel, jo mora še vključiti med svoja druga prepričanja in jo narediti za jedro svojega življenjskega nazora. Tega ne stori vsakdo. Zdi se, da imajo nekateri kristjani pravzaprav dva nazora. Enega za vsak dan in za med ljudi, drugega za nedeljo in za v cerkev. Če slišijo oznanjevanje in razlago verskih resnic v cerkvi, se jim zdi vse sprejemljivo in nedvomno; če bi jim pa kdo o istem predmetu in z istimi besedami govoril v gostilni, bi jim zvenelo neverjetno in nemogoče. Tako stanje kaže, da človek ni znal uskladiti svojih prepričanj in da je njegova vera v veliki nevarnosti. V verske resnice se je treba toliko poglobiti, da bodo vzdržale presojajoči pogled zdrave pameti, pa naj zremo nanje s katerega koli zornega kota in v kakršnem koli razpoloženju. Če tega pogleda ne vzdrže, tedaj niso resnice, marveč zmote. Trditev, ki je gotovo nesmiselna, če jo kdo izreče na ulici, ne more biti pravilna, če jo slišimo v cerkvi. Nauk o dvojni resnici je bil že davno zavrnjen. Končen človek sicer ne more zaobseči neskončnosti, verskih skrivnosti ne bomo nikoli doumeli, a vsaj je treba uvideti, da krščanske resnice niso v nasprotju z zdravom pametjo.

Ne bojmo se razmišljati o verskih resnicah. Ne imejmo strahov, da bi zaradi tega izgubili vero, saj nam je isti Bog, ki je razodel verske skrivnosti, dal tudi pamet in voljo, da jih, ob njegovi podpori, moremo sprejeti. Vera v nas se z leti pogloblja, to je, izpreminja, ker mora z nami vred rasti.

Zakaj se nam včasih nenadoma zazdi, da je med versko resnico, ki nam doslej ni zbujala nobenih pomislekov, in med zdravom pametjo nepremostljivo nasprotje? Zato, ker smo imeli o njej preplitve in pretoge pojme. Vsako versko resnico je mogoče razumeti na več dopustnih načinov, povsem doumeti pa ne moremo niti naravnih resnic, kaj šele verske skrivnosti!

dr. janez janžekovič

odbrano iz knjige
smisel življenja

(celjska mohorjeva, 1961)

zapis o kmečki vstaji na hrvaškem, kranjskem in štajerskem, ki je vzplametla proti tiranu kot znamenje novega časa

Zaradi presenetljive podobnosti usode neznanega kronista slovensko-hrvaškega kmečkega punta pred 400 leti s tragično usodo množično pobitih slovenskih vojščakov maja in junija 1945 in z usodo slovenskega zdomca, ki je zanesljivo smrti iz rok nove slovenske „gospode“ ušel čez morje v Novi svet, objavljamo tokrat kot uvodnik II. del tega zapisa, ki ga je posebej za GLAS priredil pesnik in esejist FRANCE PAPEŽ.

PO HIŠAH in gospodarskih poslopih okrog Podsuseda je bila zbrana številna kmečka vojska – morda pet tisoč ali več mož. Uporniki so čakali ob ognjih, po dvoriščih in vrtovih; vojno taborišče se je širilo od gozdnatih vzpetin do nizkih, močvirnih predelov ob Krapini. Straže so stale na gosto vzdolž Save; hitri sli na konjih so prenašali sporočila in navodila po vsem terenu med Sotlo in Krapino. Vojska je bila razdeljena, kot sem zvedel, v tri velike skupine, ki so taborile v pasu med Sotlo in Krapino; vsega je moralo biti vsaj petnajst tisoč mož. Tisto jutro je bila glavnina zbrana okrog Podsuseda, drugi dve skupini sta se utaborili med Zabokom in Cesargradom, verjetno z namenom udariti proti Stubici, kjer je imel svoje prekleto gospostvo Franc Tahy; a zdaj že ni veljal več boj samo njemu, ampak celotnemu fevdalnemu redu. V taborišču sem srečal Hrvate z desne in z leve strani Save, iz Zagorja, dá, celo iz Slavonije so prišli. Ilija je v zadnjem mescu iskal zaveznikov med kmeti celjske grofije, na štajerski strani, ob Kunšperku, po Bizeljskem, pa tudi na tej strani, ob Kolpi.

Preden se je zdanilo, so prišli v naše taborišče – z Ilijo sva spala le nekaj ur v seniku zunaj naselja – trije borci in nujno pozvali poveljnika na posvet z glavnimi voditelji kmečke vojske. Šel sem s prijateljem, ki me je povabil, da bi ga spremljal in jih obenem spoznal. Zavili smo po poteh okrog Podsuseda in v dobri uri prišli k večjemu gospodarskemu poslopiju med gostim drevjem. Pravkar zapadli sneg je obtežujoče visel po vejah. V prostorni, nizki veži je bila zbrana skupina oboroženih bojnikov, ki naju je sprejela z vzklikajočimi pozdravi. Znašel sem se sredi glavnega poveljstva kmečkih uporniških vojsk – od imen, ki sem jih slišal in v naslednjih dneh bolje spoznal, sem si zapomnil glavna: Ivo Pasanec, Mihajlo Gušetič, Mogaič, neki Radovac, Kristič, kapitan Nikola Kupinič; glavna osebnost je bil visok, postaven kmet, nekaj nad štirideset let, prodornih oči in odločnih kretenj – Ambrož Gubec.

„Bračo!...“ nas je nagovoril, potem ko smo si prijateljsko stisnili roke. Glas mu je komaj opazno drhtel. „Pogovoriti se moramo o naši stvari. Čas nas stiska... Znano je, da so naši to noč napadli Cesargrad in ga osvojili; prav tako tudi plemiški dvorec Klanjec...“ Midva z Ilijo sva šele med potjo sem zvedela, da se je s temi napadi začela splošna vstaja. Kmetje so osvojili trdnjavo, zaplenili mnogo orožja, tudi pušk, streliva in celo nekaj topov. Bilo je nekaj ranjenih in grajski oskrbnik ubit. „Ukrepati moramo naglo, dokler se gospoda ne zbere in ne pripravi v napad. Računati je mogoče kakih deset dni, medtem pa moramo mi osvojiti čim več in se utrditi...“ Z največjo pozornostjo sem sledil posvetu. Prijatelj Ilija je predlagal svoj stari načrt, naj bi se naša vojska pomikala ob Savi proti Brežicam – bil je prepričan, da je med štajerskimi kmeti plamen upora močno razvnet. Oglasil se je vojaški strokovnjak kapitan Nikola Kupinič, soglašal z Gregoričem in razvil načrt za strateško razdelitev vseh naših sil v tri skupine: ena naj bi prodirala ob Savi proti Celju; druga naj bi se obrnila na jug – obe bi nazadnje v klašče stisnili Uskoke, o katerih so že prišla sporočila, da so sovražni uporniškeemu kmečkemu gibanju in da se bodo udinjali fevdalcer; glavna skupina naših sil pa bi zasedla kraje med Podsusedom in Stubico ter prodirala proti severu, proti Ptujju in Varaždinu. Obsežen načrt – ugajal mi je, prav tako tudi resnost in predanost teh ljudi. Ko bi le imeli za vse to tudi primerno vojaško organizacijo in orožje!...

Predlog so sprejeli: Gregorič in Kupinič bosta prodirala proti Brežicam in proti Krškemu – se pravi, zavzela postojanke in gradove ob Savi. Poveljnik Pasanec je po drugi strani takoj odposlal kurirje k svojim ljudem, nato pa sam z vojsko odšel proti Okiču in Jastrebarskemu. V krajih med Savo in Kolpo je imela tiste dni močan vpliv. Tretja skupina pod vodstvom Ambroža Gubca pa bo držala osrednje območje okrog Stubice in se nato, če bodo dosegli uspeh, razširila proti severu.

Čim je bilo posvetovanje končano, sva z Ilijo odšla. Ambrož nama je nalič velik kozarec rakije – pozdravili smo se s kmečkim udarom rok. Kapitan Kupinič je šel z nama. Zunaj je gosto snežilo. Do večera smo se zbrali, pripravili in uredili orožje; opremo smo natovorili na konje in začeli v zgodnjih urah naslednjega dne – na Svečnico – pohod v slovenske krajine.

ZDAJ so se dogodki zvrstili naglo. Bilo nas je kakih dva tisoč mož in fantov kolikor toliko organizirane vojske, povečini tlačanov z gospostev ob Savi. Pot je bila v zimi naporna, vendar so se od vsepovsod zlivale k nam nove uporniške enote. Odred je prekoračil Sotlo in prešel Brežice – 4. februarja smo bili že v Vidmu in v Krškem. Ljudje so nas sprejemali z navdušenjem. Zvedeli smo, da so se uprli kmetje na štajerskem, po obsojstelskih gospostvih, na Bizeljskem, Pišču, Kunšperku. Mislil sem na Metliko – tam se je usredila vojska, ki jo je vodil Ivo Pasanec.

Popoldne se je Ilija pogajal s prebivalci Krškega in dosegel, da so preplašeni meščani izročili mesto naši vojski. Naslednji dan, 5. februarja, smo se razdelili v dve skupini – ena naj bi se utrdila na osvobojenem ozemlju, druga pa nadaljevala pohod po štajerskem. In tisti dan sem tudi zadnjikrat videl prijatelja Ilijo – pridružil sem se namreč Kupiniču, ki se je z dva tisoč možmi podal čez Savo v Krško, Ilija pa je odšel z manjšo četo proti Sevnici.

NIHČE ni pričakoval, da se bodo fevdalci zbrali tako hitro in da bomo doživeli v okolici Krškega prvi in za nadaljnji potek bojev odločilni poraz. Zdaj vem: čas še ni bil zrel, da bi se zrušil fevdalni svet; bili smo uničeni in strti, vendar bodo v mojem spominu tisti dnevi ožarjeni z brezimno slavo. Naše skupine in enote niso bile vojaško dovolj pripravljene za uspešen spopad s stoletnim sovražnikom – ali vsaj: z nasprotnikom, ki se je v teh desetletjih vedno bolj spreminjal v zagrizenega sovražnika ljudstva.

Uskoški poveljnik Josip Thurn je 5. februarja ob enajstih dopoldne prišel pred Krško in z okoliških gričev takoj napadel naše enote znotraj in zunaj mesta. Priznati moram, da nas je iznenadil in da vojaško nismo bili pripravljene na takšno naglo akcijo. Uskoki so ob stiku z našimi fanti pobesneli – nikdar nisem mislil, da je v njih toliko divjega, dejal bi, turškega srda. Sam Thurn jih je moral držati nazaj. Z noži in z meči so suvali in sekali spretnjeje kot mi z našim kmečkim orožjem. Kmetje niso mogli odbiti divjega navala in so padali drug za drugim. Še danes slišim njihove krike in stokanje. Thurn nas je zajel z ene strani s konjiki, z druge pa so pritisnili proti nam pešci. Z isto taktiko so nas nekaj dni zatem porazili Alapičevi konjiki in pešci pri Stubici. Tu bi bila potrebna močna vojaška osebnost, predvsem pa so primanjkovali skupinski in četni poveljniki. Nikola Kupinič ni mogel vsega sam držati, pollačala se nas je zmedenost, ko smo videli, kako Uskoki redčijo naše vrste. Kmetje so se začeli v neredu umikati in brez načrta bežati proti Savi. Sicer pa je bila razpršitev v tistem položaju morda najboljša; a prepuščeni samim sebi so bili mnogi kmetje zajeti; še več pa jih je utonilo v Savi, ki so jo skušali prebresti kjerkoli in se rešiti na drugi breg. Ta boj je trajal kaki dve uri in gotovo je poginilo nekaj sto kmetov. Jaz sem se umikal vzdolž Save proti Leskovcu. Strašna žeja in utrujenost sta me zmagovali. Sonce je tisti dan neverjetno hitro zašlo in hipoma se je stemnilo; vsekrog so gorele hiše, kočje, hlevi – Uskoki so divjali huje od Turkov.

POTOVAL SEM vso noč. Čimprej sem se hotel vrniti po isti poti, kot smo prišli, kajti čez Gorjance in prek Žumberka ni bilo mogoče v Metliko zaradi gostih uskoških naselij. Nastednji dan sem se moral umakniti daleč v hribovite in gozdnate predele nad Mokricami: zvedel sem, da so Thurnove najemniške tolpe uničile kmečko vojsko pri gradu Mokrice, na drugi strani izliva Sotle v Savo. Ljudje so govorili, da je bilo pobitih okoli tisoč kmetov. Isti dan, 6. februarja, je pri Kerestincu, poldrugo uro hoda jugovzhodno od Samobora, potolkel podban Gašpar Alapič glavino kmečke vojske, ki se je zbrala južno od Save. Fevdalne čete so povsod plenile, palile posestva in cele vasi ter morale kmetom žene in otroke.

Po vsem, kar sem doživel, je bil moj namen umakniti se čimprej proti Kolpi, vendar sem bil še enkrat potegnjen v bojni metež, v hujši in odločilni na stubičkem polju. Prebijajoč se proti Podsusedu, sem zadel na številne in

dobro oborožene skupine kmetov, ki so se pomikali proti Stubici, kjer je poveljeval Ambrož Gubec. Ko so zvedeli, da sem ubežal pobitju Kupiničevega odreda, sem se hočeš nočeš moral njim pridružiti. Čutil sem se nekako osamljenega, pogrešal sem prijatelja Ilijo. Šele pozneje sem zvedel, da se je tudi on prebiral s svojimi možmi k osrednjim uporniškim silam pri Susedgradu in Stubici, a so ga štajerski plemiči dohiteli in porazili v bližini Kunšperka, ob zlivu Bistrice v Sotlo. V bitki je padlo čez petdeset kmetov, mnoge so ujeli. Gregoriču in Mihajlu Gušetiču se je posrečilo pobegniti, a so ju pozneje ujeli v Ivaniču, ko sta poskušala prebegniti v Turčijo.

BILO JE devetega februarja. Prišli smo v prostrano dolino pri Stubičkih toplicah. Tu se je zbrala nepregledna množica fantov in mož kmečke vojske za odločilni spopad s fevdalci – prav gotovo jih je bilo prek deset tisoč. Pust in siv zimski dan, snega ni bilo za pol metra. Vedeli smo, da je ban, zagrebški škof Jurij Drašković poslal svojega podbana Gašperja Alapiča, divjega in pokvarjenega brezobzirneža, z močno vojsko konjikov in pešcev v zagorske kraje. Kot se je pokazalo že pri Krškem, je bilo tudi tu premalo močnih poveljujočih vodij kmečke vojske. Ambrož in Mogaič sta bila hrabra in stvarna: razporedila sta čete po položnem bregu, med drevjem in skalami. Ambrož je hodil od skupine do skupine in bodril svoje ljudi: „Družje... zgrabi sekiro na kratko – naša vojska mora zmagati... Antun, Juro, naprej! Za slobodu!“ Tiste, ki so imeli puške, je na hitro naučil njih rabe. Napetost je rasla neizprosno od ure do ure. Izvidnice so čakale bližajočega se sovraga po obronkih in zaklonih. Tedaj smo zaslišali – bilo je okrog ene popoldne – topot konjev po poteh nad nami, z druge strani pa so vdrli v dolino pešci. Začelo se je. Silen vzrok se je dvignil iz naših vrst, iz tisoč grl je zaorilo – sovražnikovi bobni pa so tolkli hitreje in glasneje. Še minuto, dve... in prvi udarci so padli med kmečko in plemiško vojsko. Kmetje so se bili nepričakovano hrabro in odločno, tako da je bilo videti, da bo zmaga vendarle naša. Mnogi plemiči so padli. V blatu in brozgi se je mešala temna kri. Udarjanje orožja, vpitje in kriki ranjenih – boj je trajal nad štiri ure, že se je temnilo, ko sem videl, da je nedaleč od mene padel vodja Mogaič, zadet od sovražnikove sulice v trebuh. Divje se je boril Pasanec; Ambrož je bil sredi svojih Stubičanov, ki se zdaj že niso borili več proti Tahyju ampak za nekaj neprimerno večjega. Vsa boreča se človeška gmota se je premaknila v dolino, a takrat so nas zajeli pešci z ene strani, konjiki z druge. Ambroža je udarec po glavi vrgel na tla; videl sem, kako so ga vlekli vojaki v svoje vrste, zvezanega. Kmetje so popustili, konjiki so jih strašansko stiskali, redčili in končno pognali v beg. Ta je bil v blatu in snegu otežkočen; mnoge kmete so ujeli in jih na mestu usmrtili. Plemiška vojska je po več ko štirih urah zmagala – nam je manjkalo konjice, vojaške izurjenosti, orožja...

Cesarjevi in banovi vojaki so strašno divjali nad ujetimi in premaganimi – zdaj se je šele pričela prava morija: kmete so obežali, jim drobili glave, sekali roke, rezali ušesa, nosove – da bi nosili trajno znamenje svojega pregrešnega upora proti gosposki. Na eni sami divji hruški sem videl obešenih šestnajst kmetov. Bežal sem kot nor proti vzpetinam, kamor konjiki niso mogli tako hitro z nami; kdor je ostal v dolini, je bil izgubljen. Na srečo se je stemnilo in noč nas je pokrila pred podivjanimi zasledovalci. A tista noč je bila pošastno razsvetljena: kmečka posestva in vasi po Zagorju so se spreminjale v prah in pepel. Cela selišča so bila požgana in porušena. V strašnem terorju tistih dni je bilo ubitih, brez vsake sodbe, na tisoče kmetov.

TAKO se je končal nesrečni upor leta 1573. O prijatelju Iliju Gregoriču nisem več slišal; Ambroža Gubca, ki so ga fevdalci ujeli in odpeljali v Zagreb, so nekaj dni potem, 15. februarja kronali z razbeljeno železno krono – kot kmečkega kralja – in ga vlačili po zagrebških ulicah. Rabilji so mu vpricho množice z razbeljenimi kleščami trgali meso s telesa in ga slednjič razčetrverili. Isti dan je bil na strašen način umorjen tudi Ivo Pasanec.

REŠIL SEM SE iz pekla februarjskih dni 1573 – ne vem, kako sem se pretolkel od Metlike, a nisem bil več srečen v krajih, ki so me spominjali na toliko padlih in pomorenjenih v krvavi vstaji za sveto in pravično stvar. Zato sem v sužnosti, v katero sem bil odveden devet let po tem, v velikem turškem napadu na Metliko leta 1578, vdan in spomini, pod tujim nebom, manj skelijo.

odlomki iz istoimenske pesniške zbirke, ki je izšla za letošnjo veliko noč pri Mladiki v Trstu

SPOMIN NA BELO KRAJINO

Pobeli se rešelika, drobceno cvetje zadiši,
veter z lagun ga raztrosi po gmajni –
in bučno Trst iztegne tipalke.

Bolj ko me bije hrup cest od vseh strani,
tišji, sanjam, je mir v Beli krajini.

I

V izmučeno srce šepčejo zdravamarije
gledajo mamine oči, se blestijo
skozi duh brstja, vijolic in sladkega dima,
skoz čas... vzdiguje me plima
najglobljih spominov.

Aprilski dež, ki budiš kal v trohnobi,
posrkal bom s cvetov, z listov mavrico v tebi ujeto,
v uteho žeji, v odpomoč grenkobi
... saj mi od tistikrat že spet poteka leto.

Od večnih snidenj in slovesov načet
roko vam dajem, prijateljji mili
iz zidanic in z žeganj davnih let:
pridite v sen mi, skupaj se bomo spočili.

II

Vračam se vate, a oči ne odtrgam od sonca Argentine
niti od veličastne zarje lagun – ker glej:
priti do morja, vabečega na vse celine,
začuti galebe – in ne imeti moči za naprej...
duhati pelin in sivko v brezčasju avgusta
na paštnih obale, mežikati v blišč tujine...
od sle po potoku med steljniki tiskati usta –

O čisti studenci otroštva, o neskaljena molitev!
Zdaj me težijo izzване besede,
a ne razpre se neslišna perut ujede,
ne spluje nad mrki dol zgodovine
grebst obnemeli vozeli bolečin.

Ptice mladosti, prinesite od vseh vetrov semena,
posejite grobove samote, razglasite obsojena imena,
odenite jih s praporom slave
za večni spomin!

V založbi mesečne revije MLADIKA, v Trstu, je za letošnjo veliko noč svoj krst doživela nova pesniška zbirka **BLIŽINE IN DALJAVE**. Avtor zbirke je redni član Slovenske kulturne akcije pesnik, pisatelj in esejist **VINKO BELIČIČ**, ki se je bil po vojni kot idejni zdomec naselil v Trstu, kjer je profesor na višji slovenski realni gimnaziji. Zbirko je izredno prikupno in izvirno opremil Edvard Žerjal. Knjiga (81 strani), razdeljena v pet delov pesniških celot, je že deveti Beličičev knjižni otrok. Od povesti Moličev na gori (Ljubljana 1943) je naš pesnik izdal pesniške zbirke: Češminov grm (Ljubljana 1944), Pot iz doline (Trst 1954) in Gmajna (Trst 1967); ne manj plodno je Beličičevo ustvarjanje tudi v prozi, kar izkazuje lepa bera njegovih črtic: Kačurjev rod (Gorica 1952), Dokler je dan (Buenos Aires - Trst 1958), Nova pesem (izdala SKA v Buenos Airesu 1961) in Med mejniki (pri goriški Mohorjevi 1971). Ni manj močen Beličič tudi v svojih esejih, kritikah in prevodih (Papini, Claudel, Alfieri).

Zbirki je spremno besedo, ki je dejansko izviren in tehten literarno kritičen esej o Beličiču pesniku, književniku, kritiku, esejistu in človeku, napisal prof. Martin Jevnikar, pač najboljši in najtemeljitejši poznavalec sodobne slovenske za-

PRVI NOVEMBER

Pred spomenikom padlih za lepši čas
venci s trakovi in z rož rdečino slone,
zbor buči pesem, za imenom ime
stopa iz kamna – iz davnine pred nas:
mrtvi na praporu zmage blesteči...

Zlati maklen v pečevju tišine
pije iz modrine novembrski sij.
Kam se razpletajo mu korenine?
Komu to taščica z veje žgoli?

Tisoče z molkom pozabe odel je poraz:
njim zdaj, zasutim v skalnati ječi
taščica poje in sije ves Kras.

ANTIGONA

Četrty julij zori pšenico v migljavici njiv,
pred daljnim obrisom skirvnostnega Roga.
Tri žive barve od jutra utripljejo v vrh droga,
neviden zvočnik sadovnjake je zalil.

Čuj: Kreon belolasi, ljubljeni heroj,
spet tisočem grmi v srce odprto, v sito kri.
Koračnice, pozdravi, himne... deklamatorji
budiyo zgodovino: „Gozd in gora, poj!“

Ob oleandru nepremična, nema, s črno ruto čez oči
Antigona: predse strmi, polblazna od štetja let,
ob misli: „Polineik, ne boš nikoli otet?“
In nova jagoda med prsti ji zdrsi.

DOGOREVANJE

Svetli oljčni pepel primorskih let
mi je glavo posul.

Mama, nekaj pozabljenih besed
hodi za mano od tam, kjer sva bila doma
– rad bi jim vdihnil kri,
pa so nevzdramne na dnu srca.

Zubelj na meji dveh dob in dveh svetov.

Veter, potegni sem – veter potegni tja:
plamen le živeje zablesti,
manjši, čistejši, bolj sam.

Leta gredo, oblaki se dvigajo nadme
– a jaz se smehljam.

knjige knjige knjige

mejske in zdomske književnosti. Beličič je priznan pesnik slovenskega sodobja tudi v naduradni, zares kulturni matični Sloveniji, kjer so ga resni uredniki, ki so sestavljali moderno, do zdaj največjo antologijo slovenskega pesništva „Živi Orfej“, sprejeli med druge vredne slovenske parnasovce. Beličičeva domačijska himna rodni Beli krajini „Moje Rodine“ je z živim Orfeju natisnjena na straneh 903-904. Iz bogatije Jevnikarjevih misli o pesniku zaznamo tudi, da so Beličičeve pesmi sprejeli v šolska berila, glasbeniki (Pavle Merku, Ubald Vrabec) so segli po njegovi besedi za svoje vokalne skladbe. Tehtna se nam zdi še posebej tale Jevnikarjeva ugotovitev: „Noben slovenski pesnik ni tako vrskal kraske gmajne, njene lepote, njene mogočnosti in miline ter jo prenesel v verze, ki so pretehtani, izdelani, pojoči, svobodni in zvenijo z izrazito barvitostjo in ritmom.“

VINKU BELIČIČU, ki je Kulturni akciji zvest že od njenega rojstva, k novemu vencu njegove pesniške bogatije iz srca čestitamo. Te pesmi so zares slovensko dišeč šopek, ki se ponuja v pesnikovo 60-letnico, avgusta letos.

dragi MED,

TVOJE PISMO s šifro XII/4 me je doseglo skoraj na koncu dobe cvetočih češenj, vsaj pri nas na Skrajnem Vzhodu, kot so bili nekoč klicali to nekdanje ribiško naselje. Iskrena hvala za vse pozdrave: v obliki pesmi, igre, esejev in dveh umetniških prilog z izborom Bukovčevih slik. Žal mi je, da te slike niso prikazane v svojih barvah; beseda ustvarja pesem, zvok melodijo in barva sliko. Veš, lahko bi naprosil naše slikarje, da dovolijo ponatis kakšnega svojega umotvora v izvornih barvah – na naslovni strani vsakega Meddobja... tako si lahko prihraniš stroške črnobelih prilog. Po vsem svetu smo razkropljeni, a prav s slikami lahko gradimo novo Slovenijo, s slikami, ki govorijo z barvami različnih krajev Slovencev v srce, da postane bolj sorodno resnici, ki je tudi dobrota in tudi lepota. Rad bi spoznal in si osvojil skrivnost slik Cerro Blanco, Valle de Punilla, Cerro Catedral.

Še en predlog mi odpusti: da zmeraj kaj poročáš o svojih argentinskih večerih konstruktivnih razgovorov, npr. pod rubriko Skozi prizmo. Ni treba dodati „okrogle mize“: ne morem si predstavljati, kaj ima prizma opravka z okroglo mizo, kadar razčleni svetlobo v njene čudovite sestavne dele. Morda bodo iz drugih krajev prispevali severnoameriško in kanadsko in bengalsko prizmo.

Molitvenik v Debeljakovem prevodu je neizčrpna zakladnica izrekov modernega človeka; rad jo bom v bodoče uporabljaj.

Papeževo Metamorfozo ti predstavim v obliki pesmi, sestavljeni iz njegovih stavkov, da vidiš, kako se Papež bliža mojemu idealu slovensko-argentinskega doživljanja.

Jaz redno obiskujem to kavarno. Sedem k mizi pri oknu. Na cesto trosi sonce belozelen in rumen prah svetlobe; iznad streh se kažejo vrhovi jamborov in dimnikov iz [pristanišča]

Stotine vozil drvi mimo – civilizacija in red. Vlažen, vroč dan. Pride natakár: ¿Qué tal? Kava me poživí.

Čudna igra, ki se ji ne moreš odtegniti. Sem v drugem svetu, med drugimi ljudmi – to je dejstvo. Premaknjen sem. Pretrgan sem. Presukan sem. Prevotljen. [Ali...]

Z oljnimi madeži po rokah in prsih ležim na soncu. Ne morem se spomniti, kako, kje in kdaj se je začelo.

Ali zorim? Sem na poti v kakšno absolutno skrajno [situacijo?]

Ampak slovenska beseda nas še povezuje. Naše največje slovensko romanje: romarji doživljajo čudež [že na poti].

Vse to je metafizični zarez. Padamo vse više proti zadnjemu nebu. Stvar je relativna.

Tu je vse drugače kot pri nas. Sonce je večje, od njega izhajajo puščice, ki žgejo, da postaneš zemlja.

Atlantska ravnina se širi od morja in od skrajnih mestnih [predelov v zme Glennu sivkasto neskončnost in se tam združi z vesoljem [neba].

Ampak nebo nad nami je sinje in glaževno čisto in sonce [drsi preko njega].

A zdaj je najvažnejše pravilno spreminjanje. Trpkó sem zadovoljen, da postajam iz dneva v dan bolj okremenel.

Črnoardeč zagorel. Poindijanjen. Sonce zahaja med evkalipti. Nič zato, če nas sonce odnaša in pozabljamo na šepetanje [pomladi].

V teh poteh spreminjanja je nekaj slastnega. Grenkodivje [bitnega].

Pregledovati, pregniti, pregoreti, preigrati, preimenovati. Prekaliti. Preklečati. Prekrvaveti. Prekvasiti. To stanje je pristno slovensko, zdmsko moderno [človečnostno].

Ob osmih se ta del zemlje umiri. Morje je toplo. Posedam v kavarni na tretji cesti. Vojak, prekaljen v bojih.

Ali ne zveni lepo, dragi MED? Lepo in resnično. In zato z osvobodilno močjo. Mimogredé: reci Papežu, naj tiska svoje španske stvaritve v drugačnem stilu – Nuevo Mundo bi le pridobil z razdelitvijo v kitice, npr. po verzú „esto es nuestro mundo.“ (dvakrat) in po „aquellos tiempos“ in po „realmente necesario“. Nuevo Mundo je zgoščena Metamorfoza.

Ne vem, kaj manjka Rakovčevi poeziji, kljub globini misli in pestrosti podob. Ali je morda krivo dejstvo, da se pesnik ves preda podobam in pozabi na besedo, ki bi nam podobe napravila dostopne in bi pri tem zvenela pesniško pravilno; verz „Porodna stiska se v zapeljivih zgame“ je pesniški, a nepravilen: ali je sploh mogoče čutiti porodno stisko v zapeljivih? Verz „Če arhitektura je zamrla glasba“ je enostavno Goethejev poslovenjeni izraz, čeprav zveni lepo. Če je življenje res „utekočinjena sfinga“, ga sploh ni več mogoče kot sfingo spoznati, ker sta si nekje tekočina in trdo telo v nasprotju. „Pojame strast goriva, stenj se nižá“ zveni, a zveni nekam prozaično, ne-doživeto. Sicer se mi pa pesem Basen... zdi čisto južnoameriška; ne vem, ali skriva za svojimi podobami še kakšno drugo enačbo, neke vrste simbol na kvadrat. Prosim te, MED, najdi še koga, ki bo povedal, kaj čuti ob Rakovčevi pesmi; zato, da ne bo moja sodba ostala samotno enostranska. Prosim te.

Rebulova radijska igra Neznana zvezda je vsa umetnina. Čisto moderno napisana: svtopisemski stavki kar zaživé in človek si želi nadaljevanja. Kakšna dramatika se skriva v tej igri! Možno jo je tako nadaljevati, da Gašperja ni nazaj dovolj hitro, in Edisa si izbere drugega moža, posebno ker čuje karavanske novice o Herodovem maščevanju. Gašper se pa vrne... Ali pa: Edisa umira, ker Gašperja ni nazaj. In ko izdihne, pride... Ne, MED, nočem takega krutega konca: preden umre, pride Gašper in jo napravi srečno, zdravo. Rebula je mojster: kako riše življenje z besedami, ki jih govorijo v drugačnem času, na drugačnem kraju, drugačni ljudje, ki pa se razodevajo enaki nam iz druge polovice dvajsetega stoletja. Rebulovo Neznano zvezdo bi dal predvajati kot uvod v katekizem naših pogánov: da zaslutijo, kaj se pravi, misliti in čutiti zgodovinsko, to je, popolnoma človeško. Naši Japonci najdejo tako težko dostop do zgodovine, ki se jim zdi edino vredna muzeja in knjigarne in knjižnice (končno morajo muzejski ravnatelj, knjigarar in književnik znati živeti). Drobnó vprašanje: ali kamelina sedla res škripajo? V japonskem zoo loškem vrtu sem čul premikanje kamele po pesku; tako čisto svojevrsten zvok bi se dal posneti na magnetofon tudi v Evropi. In – kako je treba akcentuirati ime Baalbek? Ali je to perzijsko ime? Izvirno perzijska imena vso igro po babilonijo, kar nam še bolj pomaga, da zaživimo tiste čase.

Naj omenim za razumevanje japonskih elementov svojih treh pesmi: po vaseh in drugih krajih je videti lesene, večkrat čisto obledede deske, ki opisujejo kakšno slavno bitko z letnico in imeni; „osmi“ blagor se nanaša na sedem svtopisemskih in na japonsko besedo „osem“, ki često stopa v sestavljenke s pomenom nesreče; „čaj na ognjišču“ je mogoče videti posebno pri delavcih na deželi, čeprav ga v mestu zlasti zidarji ne morejo pogrešati; „prijazne kače“ so prvič brez strupa, in drugič se pesem odigrava v začetku jeseni, ko v gorah sonce oslabi in kače iščejo zadnjo toploto. V tej zvezi praznujejo praznik žetve s plesi v pozno noč. Plesi so največkrat tradicionalni in krinke predstavljajo mitične osebnosti. V pesmi Otočanke je skrita psihologija japonske žené.

Martín Fierro Fernán Silva Valdésa v Debeljakovi prepesnitvi zveni čisto moderno. Meni se zdi ta odlomek lep in tako pristno argentinski. Moti me (najbrž le mene) verz: „Cruzovo dejanje spominjam“; nekaj ni v redu z besedami.

fran zore (stanko majcen), kočevski rog

1
 Kol,
 ogóljen kol,
 s krvjo osóljen kol,
 spran,
 ožgan,
 ko da od veka stoji
 in ne more stran...
 Trava
 preležava
 in ne raste več,
 srna se tam ne pase več,
 komaj tica seda nanj,
 pa jo plaho podrobi drugam
 in ne more pozabiti mesta,
 kamor je sedla...
 Stezà in cesta:
 a ogne se mu
 človek in volk.
 Molc
 ko da je tu razklan
 - a krik,
 rešni krik
 ne more nikamor.
 Še krik,
 rešni krik,
 krvavo žareč križ navpik
 - ko kol zabit v zemljó
 in ne more nikamor.
 Kam sega ta kol?
 V jetra
 zemljé?
 Do kod se je zaból?
 V srcé
 nebes?
 Ah, saj je le kol,
 navaden kol,
 neotesan in grob;
 in le veter,
 kadar tuli v svoj rog,
 pa še nanj zapiska
 ko na votei zob...

2
 Ko bi le vedela, kjer je ta griček,
 ko bi le znala, kaj mi zvoní,
 ko pa je gluho jelenje rogovje,
 volk tuli v noč in medved molči.

Ko bi le vedela, kjer je ta griček...
 vem le, da zvezda nad njim stoji,
 vem le, da Mati božja brezjanska
 Jezuščka nad njim drži.

3
 In zopet pomlad
 - kaj nisem pomladi preklela?
 Trdo se preživlja osat,
 o, trje jaz sem živela!

In kaj mi hoče pomlad?
 Ne svetlo se zbira družina,
 lej, oče, hči, mati in brat,
 a jaz - brez edinega sina.

Razcvela se jablan bo rožna,
 razsipala breskev svoj cvet,
 objela bo misel pobožna
 vsa srca, vse duše, ves svet.

A jaz jo kolnem pomlad,
 vso črno jo vidim in grozno
 - iz kámenja srka svoj sok osat
 in če že cvetè, cvetè prepozno.

epitaf

Bog moj, kaj nam vse pod zemljo spi,
 hčere in sinovi, trpek rod:
 kam pogled jim meri, v naše dni
 ali tja, kjer vse je en sam pot?

Križem - kražem, sem in tja
 bliskali smo ko bogovi
 - zdaj, ko se majejo tla,
 kam štrle čeljusti nam, rogovji?

Tu pa spi mladenič tih in plah,
 čaka na vstajenje,
 z roso je odet, postlan na mah,
 misel - nič, samo še koprnjenje...

Obe pesmi sta iz zbirke DEŽELA, katere rokopis je pokojni pisatelj STANKO MAJCEN s psevdonomim FRAN ZORE 1963. poslal Slovenski kulturni akciji, ki je ta pesniški venec 1963 v Buenos Airesu tudi natisnila kot svojo 53. publikacijo. Pesmi sta elegija za pisateljevím junija 1945 v Kočevskem Rogu umorjenim sinom-edincem domobrancem.

vladimir kos, za zmeraj

ŠE ZMERAJ je nagelj z marjetico
 v vazi,
 tako kot sem našel ju sredi stvari,
 rastočih iz krajev in ur med dogodke.
 Z ozadjem,
 odprtím v nevihtino luč,
 z železnimi okni zategnjene mreže.
 Še zmeraj.
 Čeprav je zdaj v glinasti vazi:
 pod Fudži pod avbo pomladnih nevest,
 pod dimnikov temno rumením kadíloom,
 pod délavnic stropom, razpetím
 v nebo.
 Pod berovím srcem obala samuje.

ZA ZMERAJ: zaradi krvi iz srca,
 zdrobljenega v pesek med kamne
 graditve.
 Kot v blazni davnini, natanko tako!
 Veš,
 čul sem o vazi v Nesmrtni Obljubi,
 marjetica bela, marjetica vela.

Draga sestra M.! Prošiti ste me za spominčico na časten grob domobranskega častnika N. K., mojega prijatelja in Vašega nekdanjega zaročenca. Ubili so ga kot psa, z zvijačo ujetega, neoboroženega, in brez zakonitega sodišča. Ubili so mu telo, njegov duh pa je zmagal nad diktaturo komunizma. - Majski pozdrav iz Japonske! - 1973.

se mi zdi. In beseda „srednjevečje“, ki ne zveni prav slovensko.

ONI dan sem ti bil napisal predolgo pismo. Vedi, da bo vse okrog pomlad, ko prejmeš pričujoče; za nekaj dni bom odšel v gore (k Fudži...), a tudi v tem desetmilijonskem mestu bodo cvetele narcise tam, kjer še niso pozidali ne tovarne ne stanovanjskega bloka, najbrž zaradi previsoke cene za en kvadratni meter. In velika noč bo za nama - za nama? Zmeraj je z nama, le praznovanje je omejeno le na en dan, a bi moralo trajati dalj kot božič.

Upam, MED, da boš v naslednjem pismu prinesel pomlad še z drugih kontinentov, kjer živimo, pomlad in poletje in zimo, tako smo raztreseni. Slovenci nove Slovenije.

Z japonskim poklonom, tvoj

Vladimir Kos.

o nas plšejo

Po prejemu in branju Ivana Dolenca avtobiografije **Moja rast** je sodelavec naše revije Meddobje dr. Franček Žebot iz Združenih držav pisal predsedniku Kulturne akcije dr. Tinetu Debeljaku. V pismu pravi:

„Povod za tole pismo mi je dala Dolencova biografija, ki sem jo pravkar prebral. Reči moram, da mi je težko imenovati knjigo, ki bi jo bral s tolikim zanimanjem in užitkom. Pokojni Dolenc je izšel iz generacije v dobi pred mojo. Poznal sem in poznam, kolikor ne osebno pa po njih delovanju, 90 odstotkov ljudi, ki jih omenja v spominih. Živel sem v svojih študentovskih in poštudentovskih letih dobo, ki jo tako živo, resno in objektivno opisuje. Razumljivo je torej, da me je knjiga zagrabila. Izpolnila je mnoge vrzeli v mojem poznanju novejšje slovenske zgodovine. Kot rdeča nit se vleče skozi vse delo vroči, rekel bi, naravnost strastni čut za iskanje resnice, objektivnosti in pravičnosti ne samo do prijateljev, ampak tudi do nasprotnikov, lastnost, ki mnogim današnjim zgodovinarjem, publicistom in polemikom ni v krvi.

Gospod Tine! Prav lepa hvala za to dragoceno knjigo, brez Vašega prizadevanja zelo verjetno ne bi izšla.

V posebno zadoščenje mi je Dolencova sodba o Prešernovi vernosti (kakor je citirano v Vašem dodatku v knjigi). Ko sem pripravil sestavek o Prešernu in Slomšku, ste mi v svojem prvem pismu svetovali, naj se v spisu dotaknem tudi vprašanja o Prešernovi vernosti. Odgovoril sem Vam, da prepuščam sodbo o tem teologom in filozofom, ker sam na tem področju nisem strokovnjak. Pač pa sem v izvirnem rokopisu pripomnil (v spisu pa opustil) nekako takole: „Drzmem si trditi, da je Prešeren v svojem srcu vero globlje zajemal kot marsikateri sodobni koncilski prelat. Da! Bil je grešnik, kakor smo v večji ali manjši meri vsi. A grešnost še ni znak in dokaz odpada. Še prav posebno izkazuje prepričljivost te ugotovitve pesnikova smrt. Sprejel je za posrednika med Stvarnikom in svojim življenjem svojega idejnega in osebnega nasprotnika (janzenista), nekdanjega svojega kateheta, ob smrti pa dekana Jožeta Dagarina.“ Ko bi jaz takrat vedel, da se v svoji osebnosti ugotovitvi lahko opiram na tako avtoriteto, kot je Dolenc, bi brez nadaljnega v svojem sestavku posvetil vsaj nekaj vrstic tudi temu vprašanju.

Posebno hvalevredna je Dolencova težnja in skrb, da beleži za slovensko zgodovino dogodke, v katerih je sam ali dejanski akter ali pa pasivni opazovalec (primer: ustanovitve in delovanje Narodne vlade 1918-1919). Marsikaj bi bilo za vedno izgubljeno brez Dolencovih beležk.

Še enkrat hvala, da ste posredovali „Mojo rast“. Moral bi jo prebrati sleherni slovenski inteligent, pa tudi preprosti ljudje se bodo mnogo naučili iz nje.“

Dr. Debeljaku je po prejemu knjige **Moja rast** pisal tudi nekdanji dijak novomeške gimnazije **Alojzij Fabjančič**, ki se je v dolenjski prestolnici šolal prav v dneh Dolencovega ravnateljstva. Izredno iskreno zapisano pismo objavljamo v celoti, posebej še, ker je g. Fabjančič, ki živi v Argentini, v Mendoza, v pismu opozoril na Dolencovo izredno realno politično gledanje po letu 1943: poznejši dogodki so dali ravnatelju Dolencu v celoti prav.

„Spoštovani g. doktor! Po zastopniku SKA v Cuyo sem prejel **Mojo rast**. Če je komu bilo usojeno, da se je šolal na zavodu, ki ga je vodil pok. ravnatelj Dolenc, potem se more šteti med srečne dijake slovenskih srednjih šol. Tak srečnež sem bil jaz. Pripadal sem zadnji promociji – nepromovirani novomeške gimnazije pod rav. Dolencem. Isto leto sva končala: on kot šolnik, jaz kot dijak. Nimam besed, s katerimi bi lahko izrazil vso svojo globoko ljubezen do tega moža, svetel spomin in občudovanje, ne samo kot vzgojitelja, ampak tudi kot edinega realnega politika tistega časa.

Za vse, kar ste storili, da je osebnost pok. velikega Slovenca bila zapisana za vedni spomin in opomin, prejmite, prosim, mojo prav pristržno zahvalo.

Bili so trije dogodki, ki pa so me povezali s pok. Dolencem še prav posebno in za vedno.

V novembru 1943 je bil pok. Dolenc na čelu komisije, ki je preiskovala partizanske eksekucije v dobi strahovlade mesecev septembra in oktobra 1943.

Bil je on, ki me je poklical v svojo pisarno na gimnaziji ter mi uradno sporočil smrt mojega očeta.

„Bodite junak ob tem krutem dogodku, kot je junaško umrl vaš oče!“

Še danes vidim pred seboj ravnatelja Dolenca na odru Sokolskega doma na protikomunističnem zborovanju. Od tistega dneva dalje so me neprestano spremljale besede, ki so se mi za vedno vtisnile v spomin:

sejmo, sejmo semena
Kristove ljubavi
z golgotskega slemena,
da se svet popravi...

(V knjigi na str. 130 je zapisano „ozdravi“, jaz pa nosim v spominu, da je rekel „popravi.“)

Ko so pred leti pričeli z „narodno spravou“, sem se zamislil v tisti dogodek. Njegov govor po par tednih prehoda strahovlade v novo obdobje je bilo pravo junaštvo. Dolenc niklical k protikomunističnim represalijam, ampak dvignil glas k narodni spravi že takrat. Povsod je naletel na gluha ušesa. O, da bi ga takrat poslušali, koliko krvi, solza in trpljenja bi bilo prihranjeno.

Bilo je že v zimi leta 1944. Vidim ga, kako je korakal s svojo gospo Poldko po pločniku pred meščansko šolo, zaprt sam vase. Govoril je s par dijaki domobranci ter nas opozarjal, da je domobranstvu potrebno dati nujen in nagel preokret. Treba je nekaj nujno in naglo storiti. Tito-Šubarišičev pakt je dejstvo. Tito je predsednik vlade in nosilec državne oblasti v Jugoslaviji in v njeni prestolnici. Tako kot smo si še zamišljali leta 1943, ne moremo naprej. Debelo smo ga gledali, nismo razumeli edinega realnega politika v Novem mestu, vidca, ki je predvideval nesrečo – gotovo pa ne v taki meri, kot je prišla. Molče smo se razšli. Že drugi dan je butnilo po Novem mestu: Dolenc je postal ofar. Baje so mu celo zagrozili, da bo moral v Dachau, če ne preneha s svojo pridigo.

Ne vem, kaj bi se lahko spremenilo, če bi uspel.

Nisem več slišal o njem in nisem več z njim govoril.

Ljubil je svoj, njemu zaupani zavod. Koliko je storil, da ni zamrl, se vidi celo v knjigi „225 let novomeške gimnazije“, kjer je označen kot „narodnoosvobodilnemu gibanju nenaklonjen“. Vendar pisec kronike gimnazije ni mogel preko dejstev, koliko je Dolenc obredel, obhodil, žrtvoval in se trudil, da je bilo nadaljevanje pouka na edinem slovenskem srednješolskem zavodu zunaj Ljubljane možno. Bil je edinstven.

Zahvalim se Vam tudi, da na strani 112. niste izpustili imena mojega nesrečnega očeta.“

Zaslужni slovenski zdovski dnevnik **Ameriška domovina**, ki izhaja v Clevelandu, je takoj ob izidu Dolencove knjige **Moja rast** posvetil publikaciji dolgo kolono, v glavnem navedki iz pisateljevega besedila samega, pa tudi iz dodatnih opomb urednika knjige dr. Tineta Debeljaka. Znova se je list pomudil ob tej edinstveni publikaciji Slovenske kulturne akcije 3. marca letos po svojem dopisniku iz kanadskega Toronta, ki je pod naslovom **Emigracija škofje Loke ob njeni tisočletnici** zapisal med drugim tudi tole:

„Tisočletnice slovenske Škofje Loke se je spomnila tudi politična emigracija. V Argentini je S.K.A. izdala knjigo, ki jo je napisal eden najboljših mož škofjeloškega gospodarstva, ravnatelj Ivan Dolenc. Dal ji je skromen naslov: **Moja rast**. Dr. Tine Debeljak, ki je knjigo priredil, je o njej zapisal, da je Dolencova **Moja rast** pasijon novejšje časa in njega odrešenje. Avstrijec dr. ing. F. Simmering pa je o pisatelju te knjige zapisal: „Njegovemu narodu je čestitati, da je rodil takega moža. Ko bi jih bilo več te vrste, bi bil svet boljši.“

K izidu te plemenite knjige so pripomogli zdovski Ločani na vseh kontinentih. Ti so zbrali mecenski dar in tako pomagali založiti knjigo enega najzanimivejših škofjeloških kulturnih delavcev, nekoč celo svobodno izvoljenega poslanca tega okraja.

Knjiga **Moja rast** pa ni samo zapisnik življenjskih dogodkov ravnatelja Ivana Dolenca. Je to pesem življenja, pesem, ki ljubi svet in vse, kar je na njem, pesem, ki je peta in živeta za druge. Ivan Dolenc je neizmerno rad imel vsakega sočloveka, bil je zaljubljen v lepote narave in njegovo dobrota je prekipevala velikodušnosti.

2. junija 1973 je Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu začela svojo predjubilejno XX. sezono z novo serijo tradicionalnih kulturnih večerov v gornji dvorani Slovenske hiše. Prvi letonji večer, v okviru likovnega odseka, je bil posvečen akad. kiparju FRANCETU GORŠETU in njegovi umetnosti, v 75. letu njegovega plodnega življenja. Večer je doživel lep obisk prijateljev mojstrove umetnosti. Vodil ga je vodja likovnega odseka arh. Jure Vombergar, ki je za uvod orisal umetnikovo življenjsko pot od početnih študijskih let na obrtni šoli v Ljubljani, mimo akademskih na akademiji v Zagrebu in posebej pri mojstru Meštroviću, pa spet skozi njegova slovenska ustvarjalna leta v predvojni in medvojni v Ljubljani in na Slovenskem, po vojni na najprej v Trstu, pozneje v Združenih državah in Kanadi, zdaj za življenjski večer pa na pragu domovine na Koroškem. Omenil je vse najvažnejše Goršetove stvaritve, ki jih je posebej ponazoril s številnimi reprodukcijami na diapozitivih, posebej tiste, ki so objavljene v katalogu za mojstrovno uradno nikoli odprto lansko retrospektivno razstavo v Kostanjevici ob Krki in v publikaciji Studia Slovenica VIII.

Vombergar je ob razčlenjanju Goršetove umetnosti posebej opozoril na obe slogovni smeri, ki v Goršetovem kiparstvu in rezbarstvu vodita: sredozemska, klasična vitalna ustvarjalnost in ekspresivna smer duhovne poglobljenosti s težnjo v abstraktnost; zadnja leta je Goršetov slog poglobljen predvsem v kristocentrično motivno osredotočenost.

Dogodek večera je bil esej Franceta Papeža o mojstrovem ustvarjalnem opusu. Esaj bo v celoti natisnjen hkrati z reprodukcijami najnovejših mojstrovih del v Meddobju.

V ilustracijo Goršetove umetnosti so privedelji predvajali tudi dva filma: prvi je posnetek Goršetovih del v Ljubljani; drugi pa vodi gledalca v mojstrovno delavnico, ko v glino modelira slovensko ženo v narodni noši (ga. šušteršičeva iz Kanade).

O letošnjem 2. kulturnem večeru, kjer je predavatelj profesor za telesno vzgojo Tine Vivod s temo o rekreaciji, namenjeni porabnosti prostega časa v naših dneh, bomo poročali v julijskem Glasu.

p e

kulturni večeri ki bodo

teologija sekularizacije

3. kulturni večer, v soboto, 30. junija 1973

Teološki odsek Slovenske kulturne akcije je za letošnjo XX. delovno sezono pripravil tri kulturne večere. Tematika vseh treh je umerjena v sodobno gibanje za tretji svet in njega teološke osnove. Urednik Glasa se je obrnil na vodjo odseka duhovnika dr. Mirka Gogala s prošnjo, da v kratkem zapisu slovenski kulturni publikli v Buenos Airesu, pa tudi vsem slovenskim zdomcem in zamejcem, ki berejo Glas, očrta naglavne namene, snov, razčlenitev in vsebino teh večerov, ki utegnejo biti višek letošnjega stvarjalnega dela vsaj v Buenos Airesu. Dr. Gogala se je prošnji odzval z naslednjim razmišljanjem:

ZLEPA v Argentini kaka skupina ni uspela tako razgibati javnega mnenja, kot so to storili Duhovniki za tretji svet (los sacerdotes para el tercer mundo) s svojim posegom v družbeno in politično območje. So, ki jih hvalijo in vneta podpirajo; pa so tudi mnogi, ki jih grajajo in napadajo. Vsi, tudi mnogi Slovenci, pa iščejo o tem gibanju in o ljudeh, ki ga vodijo in v njem delajo, čim zajetnejša poročila in razlage.

Pojav ni le argentinski. Nekaj podobnega se dogaja tudi v ostalih deželah špansko in portugalsko govoreče Amerike. V mnogih latinskoameriških državah so se ustvarile sorodne duhovniške skupine, ki jih po značaju, kot ga izkazujejo, današnje cerkveno pravo ne predvideva. Poleg argentinskega je najbolje organizirano in najbolj delavno peruansko duhovniško gibanje ONIS (Movimiento sacerdotal ONIS); v Ekvadorju je Narodna duhovniška skupščina (Convención nacional de presbíteros); v Čilu je skupina Osemdesetih (Los ochenta); v Guatemali je razgibana skupina CODESGUA (Confederación Nacional de Sacerdotes de Guatemala - Narodno združenje guatemalskih duhovnikov); v Mehiki pa Duhovniško gibanje za ljudstvo (Movimiento de Sacerdotes para el Pueblo).

Kot njega dni na Slovenskem, je tudi v latinski Ameriki kler že od odkritja sem neposredno soudeležen pri družbenem in političnem življenju ljudi v posameznih deželah. Samo po sebi to ni novo. Novo pa je, da mnogi člani omenjenih duhovniških skupin trdijo, da je neposreden poseg duhovnikov na politično področje nujen in obvezen; preneka-teri med njimi posebej zagovarjajo potrebnost nasilnega

prevrata sedanjega družbenega reda v posameznih deželah. Pri tem ne gre le za priložnostne spodrsjlaje v govorjenju ali delovanju: zavestno in hoteno zagovarjajo „nov način življenja in pojmovanja vere“ (Girardi).

Svoje zadržanje skušajo tudi teološko utemeljiti: tako stojimo pred novo teologijo, ki jo v latinski Ameriki zovejo teologijo osvoboditve. Ta teologija predstavlja „kvalitativen skok glede na vso teološko tradicijo“ (Girardi). Preprosto povedano: ta teologija je docela prelomila s tradicionalno teologijo, od katere menda ni ohranila drugo kot skupno ime.

Bolj kot v običajnih središčih teološkega študija, raste ta teologija „na terenu“, med kristjani, ki se bijejo za osvobojenje latinske Amerike vseh oblik zunanje odvisnosti in gospodarjev. Bistvena novost te teologije je v tem, „da razglablja o takšni veri, kot jo doživljamo v revolucionarni praksi, kjer ima svoja plodna tla. Bolj točno gre za to, da zaresno vzamemo zgodovinski materializem in ga uporabimo v teologiji“ (Girardi). Tako nam pod etiketo teologije ponujajo - čisti marksizem.

Čprav je „teologija osvoboditve“ pognala na tleh latinske Amerike, pa vseeno ni izviren ameriški pridelek: seme je prišlo v Ameriko predvsem iz Evrope. Saj „teologija osvoboditve“ ni drugo kot latinskoameriška inačica za „teologijo politike“ in „teologijo revolucije“, ki imata svoje korenine v teologiji sekularizacije. Tu je tedaj treba začeti, če si hočemo ustvariti pregledno podobo o „teologiji osvoboditve“ in prav vrednotiti gibanje, ki jo pobuja in zagovarja.

Prav ta potrebnost po pravilni sliki in pravilnem vrednotenju novega gibanja, s katerim se v Ameriki srečujemo vsak dan in na vsa korak in vedno pogosteje, je nagnila teološki odsek Slovenske kulturne akcije, da je za letošnjo sezono kulturnih večerov v Buenos Airesu pripravil tri večere, kjer bo odsekov vodja obravnaval in v luči cerkvenega nauka kritično preценjeval: 1. teologijo sekularizacije; 2. teologijo politike in revolucije; 3. teologijo osvoboditve.

O teologiji sekularizacije bo govor na 3. kulturnem večeru. Svoje početnike in glavne zagovornike ima ta teologija med protestantskimi teologi (Bonhöffer, Gogarten, Cox, Altizer idr.), pa tudi med katoliškimi jih ne manjka (Metz).

Ni pa ta knjiga samo pesem dobroti in lepoti, je tudi dokument, v katerem ni zvijače, ne laži, ampak samo trudopolno prizadevanje, da se sliši in zve resnica. Ivan Dolenc je preživljal vojna leta, leta revolucije in povojna leta strahovlade. Tudi vse to opiše v svoji knjigi, toda tako, da postavi vsako stvar na svoje mesto. V knjigi vstaja ta podoba, čista in svetla podoba krščanskega antikomunista, ki s svojim nastopom nikjer ne neti sovraštva,

ampak z oznanjanjem resnice prinaša mir in zaupanje v zmago dobrega, resničnega in pravičnega. Kdor bo hotel pisati objektivno zgodovino Slovenije med drugo svetovno vojno in v desetletju po njej, bo moral imeti pred seboj Dolencovo knjigo Moja rast. Tako je tudi z vidika resnice Moja rast najlepše darilo, ki so ga mogli pokloniti emigranti, ki so bili rojeni na ozemlju škofjeloškega gospodstva, Škofji Loki za njeno tisočletnico. - Ločan.“

NOTICIAS procedentes de Moscú hacen saber que el escritor soviético Vladimir Bukovskij, de 30 años de edad, condenado en 1972 (ver GLAS SKA, N° 1, enero de 1972, año XIX) a doce años de prisión, ha sido trasladado a un campo de concentración, tras estar recluido dos años en una cárcel cercana a la capital rusa. Bukovskij pasará un tiempo en un campamento de tránsito y después purgará el resto de su pena en un campo de trabajos forzados, ubicado en las proximidades de los montes Urales. Su delito consistió en informar a un periodista de la CBS de las torturas y apremios a que son sometidos los disidentes del régimen en los establecimientos psiquiátricos.

Cuando cumpla su condena, en 1983, Bukovskij habrá pasado 20 de los 40 años que tendrá entonces —es decir, la mitad de su vida— en prisiones soviéticas. Antes de ahora ya estuvo tres años en un campo de concentración y dos en un asilo psiquiátrico. Su último arresto, en marzo de 1971, fue motivado por su participación en veladas de poesía y reuniones de protesta contra el tratamiento infligido a los opositores en los manicomios, convertidos en rama auxiliar del sistema penitenciario soviético.

“Los castigos son severísimos”, dijo al periodista radial norteamericano, recordando sus propios padecimientos. “Los más comunes son tres: los dos primeros consisten en el suministro de drogas medicinales, la denominada sulfazina. Se le aplica al prisionero que incurre en una falta, como contestar con descortesía a un médico o decirle que es un simple verdugo con guardapolvo blanco. Basta una observación como ésta para recibir un fuerte castigo. La sulfazina provoca agudos dolores y temperaturas de 40 grados. La víctima delira con la fiebre y resulta totalmente imposible levantarse de la cama y menos aún caminar. El efecto en su manifestación más aguda dura entre uno y dos días. Si el tratamiento llegara a repetirse,

sus efectos se harán sentir más agudamente y pueden prolongarse hasta 10 días.

“La segunda forma de castigo consiste en aplicar una preparación llamada aminozina, la cual se utiliza en psicoterapia y tal vez es conocida en otros países. Hace que el ‘paciente’ se sienta aturrido, somnoliento. Puede dormir dos días, y si el tratamiento se repite, permanecer alestargado durante mucho tiempo.

“A la tercera forma de castigo solíamos llamarla el ‘enrollamiento’. Consiste en el empleo de grandes trozos de lona húmeda, con la cual el ‘paciente’ es envuelto de la cabeza a los pies, tan apretadamente que le resulta difícil respirar. Conforme se va secando, la lona se pone más y más tensa, y el ‘paciente’ se siente cada vez peor. Este castigo se aplica con ciertas precauciones. Siempre está presente algún enfermero para que el ‘paciente’ no pierda el conocimiento. Si el pulso comienza a debilitarse, lo retiran del ‘enrollado’.”

Desde la persecución y humillación de Boris Pasternak hasta la condena de Vladimir Bukovskij, pasando por los casos de Daniel y Sinjavskij (1966), Andrej Amalrik por su libro “¿Podrá sobrevivir la Unión Soviética hasta 1984?”, Kuznetsov, Solženecin, Rostropovič, Grigorenko, Medvjedev y tantos otros, sin olvidar, naturalmente, a Andrej Zaharof, el padre de la bomba atómica soviética, requerido no hace mucho por la policía secreta para dar cuenta de sus actividades al frente de la prohibida filial rusa que promueve la defensa de los Derechos del Hombre, ha transcurrido un lapso suficientemente prolongado para creer que no se está ante hechos aislados o pasajeros, sino ante un acabado sistema de persecución y castigo. Esto es lo conocido, creyéndose —como en un ténpano— lo que se desconoce es todavía mucho mayor en número y en crueldad.

darovi

N. N., Argentina, 15 pesov
 dr. N. N., Argentina, 500 pesov
 Banko Pistivšek, Nemčija, 29 nemških mark
 Humbert Pribac, Avstralija, 5 avstralskih dolarjev
 Franc Kovačič, Združene države, 5.70 dolarjev
 dr. Anton Ravnik, Združene države, 14 dolarjev

duhovnik dr. Milan Kopušar, Združene države, 30 dol.
 Ivan Prezelj, Združene države, 30 dolarjev
 Ignacij Hren, Združene države, 18 dolarjev
 Vili Zadnikar, Združene države, 5 dolarjev

podporna članarina

duhovnik Boris Koman, Argentina, 250 pesov
 Beno Tičar, Argentina, 30 pesov
 Herman Zupan ml. Argentina, 200 pesov

IZŠEL JE 1. ZVEZEK
 XIII. LETNIKA

revije meddobje

uredil in nanovo opremil
 FRANCE PAPEŽ

vse bina

- pesmi: FRANCE PAPEŽ, Lo nuestro; BERT PRIBAC, Ris na oceanu
- drama: IVAN MRAK, Spoved lučnim bratom
- esej: FRANCE PAPEŽ, Petsto let Kopernika
- sporočila: FRANK BUKVIČ, Ptiči pevci v kletki (analiza ruskega protisovjetskega pesništva)
- gradivo: dr. SREČKO BARAGA, Moje pesmi govore
- zapisi: VEKOSLAV BUČAR, Samoizpoved dr. Leonarda Lenarda
- likovniki: Stara Amerika v doživetju slovenske umetnice
- kronika: kulturnih večerov, prireditev, gledaliških predstav, in likovnih razstav Slovenske kulturne akcije
- umetnostna priloga: reprodukcije najnovejših olj akad. slikarke BARE REMEC

POPRAVLJAMO

v majsko številka Glasa sta se nam v razmišljanje vinka brumna o „umski pravičnosti v učenju in delu Jacquesa Maritaina“ vrinili dve neljubi pomoti: datum filozofove smrti je dejansko 28. april 1973; v 7. odstavku, v 9. in 10. vrsti je treba brati, da „se vsaka filozofija mora prenavljati iz roda v rod...“, ne: ponavljati, kot je pomotoma natisnjeno.

pisatelj lojze ilija iz Venezuele nas je opozoril na dva pogrška v glosi „kopernikovih 500 let“, natisnjeni v februarjski številki letošnjega Glasa. Tam stoji, da je „mladenič postal duhoven“; pa ne drži: Kopernik je bil imenovan za kanonika, posvečen v duhovnika pa ne. Tudi se v glosi bere, da je zvezdar svoje življenjsko pisanje De revolutionibus orbium coelestium posvetil papežu Piju III. Ne drži: posvetil ga je papežu Pavlu III. — Prijatelja Ilija za tehtne pripombe zahvalimo!

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izhaja mesečno. Urednik Nikolaj Jeločnik, sourednik France Papež. Za podpisane članke odgovarja avtor. — Tiska ga Editorial Baraga S. R. L., Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. — Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción cultural Eslovena), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

CORREO ARGENTINO Suc. 6 y 7 (B)	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 953701